

SEÇİM ARAŞTIRMALARI ÜZERİNE BİR DENEME

Mümtaz PEKER ^x

" Hoşgörülü ve katılımcı dosta..."

GİRİŞ

Bu denemenin amacı, çoğulcu demokratik düzenin sosyal dayanağını oluşturan seçmenlerin karar verme sürecindeki davranışlarından hareketle, seçim sonuçlarını tahmin etmede izlenecek yolu tartışmaktır.

Günümüzde egemen olan nokta, halk egemenliğine göre temel düzenlemeleri yapmaktır. Bu nedenle halkın siyasal katılımına dayanan toplumsal düzenler genel amaç olmaktadır. Çok partili sistem amacın oluşumunda işlevsel bir rol oynamaktadır. Amacın ilk boyutu, halkın siyasal katılımını sağlamaktır. Toplumdaki tüm sınıf ve tabakaların temsiline olanak sağlayarak sistem içinde herşeyin tartışılmasına hoşgörü ile bakmak ve uzlaşmayı temel prensip kabul etmektir. İkinci boyutu ise, toplumsal hareketlilik aracı olarak toplumda denge kurmaktır (Baykal, 1970, s.4).

Siyasal katılım ve bireylerin sorumlu tipten uzak davranışları ile demokrasi kuramının kabullenmesi arasında bir aykırılık görülmektedir. Kuramın beklentileri ile bireylerin davranış örüntüleri siyasal katılımın zorunlu -gönüllü olduğu durumlarda farklılaşmaktadır. Ancak genel işleyişte herkesin kabul edebileceği bir düzen ve siyasal katılım görülmektedir. Siyasal bir davranış biçimi olan siyasal katılımın, kişinin değerleri, beklentisi yanısıra kişinin dışındaki toplumsal, siyasal ve ekonomik gelişmelerle ilintisi vardır.

Siyasal katılım R.A. Dahl'a göre dört boyutta görülür. i) Merak, ii) ilgi, iii) bilgi, iv) eylem (Dahl, 1963, s.56-57). Burada ilgimizi çeken ilk nokta sorumlu siyasi insanların siyasal davranışlarının farklı görüşte toplanmalarıdır. Bu durumda oy oranları küçük olmakla birlikte, toplamları anlamlı bir orana ulaşan siyasal davranış türleri olabilmektedir. İkinci nokta ise siyasal katılımın dört ögesine ters düşen kişilerin davranışlarıdır. Siyasal yazınımıza "yüzer-gezer" diye geçen bu grubun toplam içindeki oranı beklenenin üzerindedir. Analiz

(x)Dr. Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

için bir tiplene yaptığımızda; kararlı ana grublarda çoğunluk oluşturan seçmenler, kararlı fakat oy oranları düşük farklı grublardaki seçmenler, sorumlu tip oldukları halde sistem içindeki partileri beğenmeyen kararsızlar ile gerçekten ilgisiz olan seçmen kitlesi karşımıza çıkmaktadır. Seçim araştırmalarında analizi zorlaştıranlar ilk grubun dışındakilerdir. Çünkü bunların içinden karşımıza nadir olay olarak çıkanlar olduğu gibi, kararlı ana gruplara katılanlar da olmaktadır. Nedeni ise, bu grub üyelerinin siyasal konulara farklı ilgi ve önem vermesidir. Başka bir anlatımla, siyasete hiç ilgi göstermeyen, önem vermeyen ve zaman ayırmayan ya da tam tersi olan kişilerin oluşturduğu bu grubun davranışı seçim araştırmalarında önemli engel oluşturmaktadır.

Seçim araştırmaları genel olarak iki noktayı açıklama çalışırlar. i) Partilerin alacakları oyların yüzde dağılımı, ii) Siyasal katılma ile kişilerin sosyo-ekonomik durumları arasındaki ilişkinin boyutu. Kişinin psikolojik niteliklerinin-kişilik özelliklerinin siyasal katılıma etkisi, kişilerin siyasal davranışı, siyasal unsurlara ne derece bağlıdır? (Bryce, 1981)

Araştırma Gereksinimi: Seçim araştırmalarına aşağıdaki nedenlerden ötürü gereksinim vardır. i) Kimin kazanacağını seçimden önce bilme merakı, ii) Özellikle kapitalist ekonomilerde girişimcilerin seçim sonuçları için ön bilgi gereksinimi, iii) Yarışakatlan partilerin kamuoyu oluşturmaları açısından kendilerinin nerede olduğunu görmek ve buna göre seslenme isteği, iv) Ülkenin sosyal ve ekonomik gelişimine uygun olarak seçmen davranışlarındaki değişmeler ya da kararlılıklar üzerine bilimsel bilgi üretimi gereksiniminden ötürü bu çalışmalar yapılmaktadır.

Ancak çalışmalar tüm demokrasilerde aynı hoşgörü ile karşılanmamaktadır. Örneğin G.Kore'de bu konuda çalışma yapılması yasaktır. Bazı Avrupa ülkelerinde seçimden bir hafta öncesine kadar araştırma ve yayın serbestisi vardır. Temel olarak kapitalist ekonomilerde seçim propaganda yasaklarının başladığı son oniki saate kadar araştırma ve yayın yapılabilmektedir.

Seçim araştırmalarının, kamuoyunu yansıtmaktan çok, belirledikleri şekilde bir eleştiri de yapılmaktadır. Kanımca seçim araştırmaları yukarıdaki nedenlerden ötürü halkı bilgilendirmeye yönelik çalışmalardır. Kaldı ki demokratik ülkelerde, TV, radyo, gazete, yakın çevre ve psikolojik liderlerin kamuoyu oluşturmadaki

etkileri azımsanmayacak boyuttadır. Bulgulara göre sayılan bu faktörlerin etkisi tüm ülkelerde daha fazla, Ne var ki özellikle siyasetle uğraşanlarda, araştırma sonuçlarının kamuoyunu önemli ölçüde etkilediği konusunda yaygın bir kanaat vardır (Lemert J. 1981, Roll W.C ve Cantril H.A. 1972).

Unutulmaması gereken nokta bu eleştirilere katılmamayacağıdır. Çünkü, araştırma kurumunun yaptığı iş, ölçüm işidir. Ölçümün kamuoyunu nasıl etkilediği kesin olarak bilinemez. Fakat sırf kamuoyunu etkilemek için yayımlanan araştırma sonuçlarının etkisi olmakla birlikte bunlar hemen silinmeye başlarlar. Toplam araştırma yoğunluğu içinde yalnızca yüzde beş, altı arası ağırlığı olan bir işten ötürü hiç bir araştırma kurumu bunu göze alamaz. Savlandığı gibi eğer kamuoyu araştırmaları yönlendirici olsaydı, Türkiye'de gerçekleşen iki olayın sonucu düşündürücüdür. İlki, eski siyasilerin siyasi haklarının geri verilmesi için yapılan referandum öncesi kamuoyu araştırma sonuçları ile referandum sonuçları arasındaki çelişkidir. İkincisi ise 26 mart 1989 da yapılan İstanbul Belediye Başkanlığı seçimi için tüm kamuoyu araştırmalarının sonuçları günlerce basında yayımlanmasına karşın, araştırma kurumlarının büyük farkla ve sözbirliği etmişcesine kazanacağı belirtilen aday seçimi kaybetmiştir. Bir noktada İstanbul nüfusunun okur-yazarlığı Türkiye'ye göre en yüksek kent olması yanı sıra yazılı basının en fazla okunduğu kenttir. Tüm bunlara karşın niçin etkileme olmadığını açıklamak güçtür.

Örnek Seçimi: Örnekleme seçimi yapabilmek için ilk olarak önceki seçimlerin sonuçlarının derinlemesine bir analizi yapılmalıdır. Çünkü seçim sonuçları, bir sonraki araştırmanın öndenemesidir kuralı burada daha önemlidir. Analiz iki boyutta yapılmalıdır. İlk olarak örnek seçimi için tipik noktaların (sandıkların) bulunabilmesi, ikinci olarak seçmenlerin kararlarının ne yönde oluştuğunun analiz edilmesi.

Örnekleme için, ülkede en az on-yirmi yıllık dönem içinde tipik olan noktaların bulunması gerekir. Bunun nedeni, uzun dönemde tipik-kararlı olan noktalardaki görüşlerin ülke ortalamasından olan farklılığın en az olması ve bunların geneli en az hata ile yansıtılmasıdır. Buna göre uzun dönemde, ülke içinde bulunan tüm noktaların dağılımı ile, ülke ortalaması karşılaştırması yapılarak en az farklılığı veren noktalar bulunur.

Bilindiği gibi kitlede, tekrarlardan ötürü yığılmalar olacaktır. Ancak tipik olmayan davranışlar da tesadüfen bunun içinde yer alabilir. Geneli araştıran çalışmalarda tipik olmayan davranışları gözardı edebiliriz. Örneğin gelir araştırmasında, örneğe en uçtaki kişilerin girmesini istemeyiz. Bunlar tesadüfen seçilebilir veya seçilemez. Ancak seçim araştırmalarında nadir diyebileceğimiz bu tipik olmayan davranışları özellikle yakalamak zorundayız. Bildiğimiz gibi artık Batı Demokrasilerinde belirli bir baraj, sistemin daha rahat dengeye ulaşabilmesi için kaçınılmazdır. Ama seçime tüm sınıf ve tabakaların temsilcileri katılabilir. İşte burada seçime katılan fakat barajı aşamayacak oylar nadir olaylardır. Çünkü bunlar kitle dağılımını bazen hiç beklemediğimiz şekilde oluşturmaktadır. Buna dikkat edilmediği takdirde, yanılma payı artmaktadır. Öte yandan nadir olayların bütünü, kitle içinde azımsanmayacak boyutlara ulaşabilmektedir. Örneğin son iki seçimde bunların toplamı ülkemizde yüzde onbeş ile yirmi arasında değişmiştir.

Genelin kararlarının değişimi ile tipik noktalardaki seçmenlerin kararları arasında ne gibi farklılık ya da kararlılık vardır? Bunları iyi görmek gerekir. Çünkü sosyal ve ekonomik değişim toplumdaki tüm sınıf ve tabakaları eş zaman ve düzeyde etkilemez. Ancak biz çabuk ya da geç etkilenenlerin davranışlarına göre karar oluşturamayız. Bunların ortalamasını verebileceğini tahmin ettiğimiz tipik noktalardaki davranışları bunun için incelemeliyiz. Seçim sonrasında seçmen davranışlarını inceleyen ve buna göre siyasal davranışların arkasındaki nedenleri araştıran çalışmalar analizin ikinci boyutunu oluşturmalıdır.

Analizlerin yararı evren hakkındaki önbilgimizi zenginleştirmesidir. Başarılı örneklem seçmenin temel koşulu da budur. Başarıyı artırmak için anakütle bölünmesi olan sandıkların, anakütleye göre seçime katılma oranları ve oyların dağılımı açısından farkın karesinin en az olduğu sandık bölgeleri örneklem evrenini oluşturabilirler. Başka bir anlatımla kota kontrolü olarak ele alınan katılım oranları, oyların partilere göre dağılımı ve seçmenlerin yaş ve cinsiyet yapısı benzerliği olan sandık bölgeleri araştırma alanı olarak seçilebilir. Sözünü ettiğimiz kota kontrolleri, i) Genel katılım ile tipik örnek noktalardaki seçime katılım oranlarının birbirinden istatistiki açıdan anlamlı olmaması gerekir. ii) Oyların partilere göre dağılımı açısından genel dağılım (ortalama) ile tipik sandıklar ortalamaları arasındaki fark anlamlı

olmamalıdır. iii) Nüfusun yaş ve cinsiyet yapısının genel ve tipik noktalar arasındaki farkın en az olması gerekir. Seçilen bölgedeki seçmenlerin tümü araştırmaya eksiksiz olarak alınmalıdır.

Yöntem Açısından Tekniğin Yararları: Seçim araştırmalarında ,

i) Kitle parametresini bilmek olanaksız olduğu için bu teknik, temelde çerçeve isteyen ve bu çerçeveden örnek seçimini gerektiren tekniklere göre daha üstündür. Çerçeve gerektirmediği için, çerçeve hazırlama masrafları yoktur.

ii) Kitle içinde ender görülen karakteristikler (barajı aşamayan ya da barajı çok küçük oy miktarı ile aşabilecek partiler) için yararlıdır.

iii) İkame sorunu yoktur. Çünkü örnek noktadaki sandıklarda oy kullanan herkesle görüşme yapılacaktır.

iv) Kendiliğinden ağırlıklı olduğu için, eldeki verilerle belli bir yanılma ve hata payı ile sonuçlar tahmin edilebilecektir.

v) Alanda belli noktalarda çalışılacağı için, alan yönetimi çok kolay olacaktır.

vi) Bütün bu söylediklerimizin uygulaması alan çalışma giderlerini azaltacağı için, araştırma maliyeti ucuzlayacaktır.

Siyasal katılım açısından zorunlu oy verme bir noktada eleştiri konusu olabilir. Bu konumuz dışında. Ancak zorunlu katılım bu tekniğin başarısını artırır. Nedeni, gönüllü oy vermenin geçerli olduğu seçimlerde katılım oranları genellikle düşüyor. Buna karşılık zorunlu olduğu durumlarda artış gösteriyor. Bu örüntü genellikle tüm demokratik ülkelerde görülüyor (Powell, 1984, s.35-38). Türkiye'de katılım oranlarına baktığımızda benzer örüntü geçerli. Örneğin gönüllü oy vermenin geçerli olduğu seçimlerde katılım oranları %55-66 arasında değişiyor. Zorunlu katılımında bu oran %92-93 düzeyine ulaşıyor. Katılımın %92-93 olduğu seçim sonuçlarına göre prototip oluşturmak kolaylaşıyor. Çünkü katılımın %60'larda olduğu bir seçimden oluşturulacak prototipin, kararsızlardan ötürü yanılma olasılığı daha büyüktür.

Kota örneklem tekniği olarak adlandırılan bu tekniğe örneklem yazınında yapılan eleştirilere ilişkin yanıtlarımızı verelim.

i) İyi kota kontrolleri bulunmassa, örnek temsil yeteneğini kaybeder. Buna yanıt açık. Önerilen model, yapılan seçimlerde uzun dönemde ülke dağılımında en az sapması olan noktaların seçimini öngörüyor. Bu nedenle örneği temsil yeteneği güvenilirlidir.

ii) Kota kontrolleri bazen yanıltıcı olabilir. Örneğin gelir gruplarının belirlenmesinde olduğu gibi. Burada kota kontrolü oy dağılımı olduğu için bir yanıltıcılık sözkonusu değildir.

iii) Tahmin güvenilirliği bilinmez. Varyans hesabı genellikle yapılmaz. Bunun için biraz sonra alan çalışması sırasında anlatacağım güvenilirlik çalışması ile soruya yanıt verebiliriz.

iv) Görüşmecilerin çalışmalarını denetleme olanağı yoktur. Önerilen modelde, temel örneklem birimi sandık alındığı için, o sandık bölgesinde oy kullananların isim ve adreslerinde çalışıldığı için, görüşmecilerin denetlenmesi hem çok kolay hem de bunun maliyeti düşük olacaktır.

v) Cevaplamama durumu çoğunlukla bir sapma yaratır. Tüm araştırmalar için geçerli olan bu noktayı, tesadüfe dayalı tekniklerle ikame sorunu ile çözümlenmeye çalışıyoruz. Dikkat edilen nokta ise seçilme olasılıklarının değişmemesi. Ne var ki yine de değişik araştırmalarda yüzde beş-sekiz arası cevaplamama oranı ortaya çıkıyor. Katılımın zorunlu olduğu seçim de bile yüzde yedi-sekiz oranında bir kitle oy kullanmıyor. Görüldüğü gibi bu iki oran birbiri ile çakışıyor. Sonuçta bulacağımız cevaplamama oranı, tesadüfi tekniklerin oranından fazla olmayacaktır. Kanımca bunlar da seçime katılmayı istemeyen ve görüş belirtmekten çekinen kişiler olacaktır.

vi) Yanlışlılık oranının ölçülmesi kota sisteminde olanaksızdır. Önerilen modelde, bir çerçeve olayı ve buradan elde edilen sonuçlar olduğu için, yanlışlılık oranı rahatlıkla bulunabilir.

Sorukadığı içeriği: Seçim araştırmalarında kullanılan sorukağıtları;

i) Seçmenin demografik, sosyal ve ekonomik durumunu saptayıcı,

ii) Geçmiş döneme ilişkin siyasal tutum ve davranışlarını araştıran,

iii) Günümüze ilişkin sorunlar karşısındaki tavrını soruşturan,

iv) Yapılacak seçime ilişkin tutum ve siyasal davranışlarının nasıl gerçekleşeceğini ve nedenlerini inceleyen,

v) Bazı önermeler, deyişler-görüşler, sloganlar hakkında ne düşündüğü, buna katılıp-katılmadığı, onaylayıp-onaylamadığı şeklindeki soruları içermelidir. İlk grup soruları temel değişken olarak ele alarak, diğer sorularla kontrollü üçlü çapraz tablolar alınabilir. Bu tür tablo ve bunların analizlerinin partiler ya da adaylar için seçim çalışmaları sırasındaki önemi çok büyük yarar sağlayacağı yönündedir.

İhmal edilmemesi gereken sorular beşinci gruptaki sorulardır. Bu sorular ile kişilerin geçmiş, şimdiki ve yakın geleceğe ilişkin sosyal tutum ve davranışını ilişkilendirmek olasıdır. Ayrıca kararsız seçmenlerin dağıtımında bu analiz bize işe vuruks önermeler geliştirmemize yardımcı olacaktır. Öte yandan partiler arası geçişleri ya da olası geçişleri anlamamızı kolaylaştıracaktır.

Alan Çalışması: Alan çalışmasını iki aşamada yapmak gerekiyor. İlk kişilere sorulacak ve yüzyüze yapılacak görüşmeler. İkincisi ise, seçim günü ortamındaki gibi oy kullandırmak. Sırası ile bunları açıklayalım. Yukarıda içeriği belirtilen geniş kapsamlı sorular ile yapılacak ilk çalışma, örnek noktadaki tüm kişileri içermelidir. Çünkü seçime daha vakit vardır. Bu nedenle örnek uzayındaki tüm kişilerin sosyal ve ekonomik nitelikleri ile siyasal eğilimlerini saptayıcı ya da olası geçişlerin neler olabileceğini araştıran analizler bu dönemde yapılabilir. Seçim yaklaştıkça bu kez yine bu örneklem uzayından fakat, ilk çalışmaya göre seçilmiş kişiler ile kısa içerikli bir sorukağıdı ile görüşme yapılabilir. Bundan amaç, zamanın kısa olması, kişilerin geçmiş deneyimleri ile sosyal ve ekonomik niteliklerini bilmemizdir. Ne var ki bu çalışmada hane halklarına göre değişen boyutta bir ağırlık kullanılmalıdır. Zaman kısa olduğu için hem denek sayısının azaltılması, hem de soruların sınırlı tutulması ile kısa dönemde sonuç alınması kolaylaşacaktır.

Kişilerin sözleri ile davranışları arasındaki tutarlılığı, bir noktada güvenilirliği bilmemiz kaçınılmazdır. Çünkü özellikle eğitimi ve kentleşmesi düşük kimselerin görüşmecilerden etkilenmeleri görülebiliyor. İşte bunları ortadan kaldırabilmek için, aynı seçim gününde olduğu gibi bir sandık oluşturmak ve kişilere oy kullandırmak gerekir. Ancak kullanılan oyların herhangi bir yerinde kimsenin farketmeyeceği-göremeyeceği tanıtım numarası

konulmalıdır. Sonuçta bu tanıtımlar yardımı ile görüşmeler eşlendirilerek güvenilirlik endeksi oluşturulmalıdır. Beklenildiği gibi endeksin değeri -1 ile +1 arasında değişecektir. Uyum olduğu zaman, güvenilirlik değeri sıfır olacaktır. Başta bir anlatımla sıfırın sağındaki ve solundaki sapmaların azlığı güvenilirliği artıracaktır.

Eşleme açısından, deneğin bilmediği-görmediği tanıtım numarasının zarfın-pusulananı bir yerine konması gerekir. Yanıtlayıcı yanlılığı ya da hatasını görmek ancak böylesi bir yaklaşıma çözümlenebilir. Çünkü bazı durumlarda siyasi insanın sözleri ile gönlünde yatan birbirinden farklı olabiliyor. İşin ilginç yanı gönlünde yatanı değişik nedenle de açıklamak istemiyor. Böyle durumlara kararsız-görüş belirtmeyen seçmenlerce daha sık rastlanıyor. İlgisiz seçmenlerin genel oy dağılımına aktarılmasında izlenecek bu yol bizi gerçek seçim sonuçlarına yaklaştıracaktır.

Değerlendirme Zorlukları: Seçim araştırmalarında sonuçlar açıklanmadan önce bir değerlendirme işlemi yapılmalıdır. Değerlendirme neleri içermelidir?

i) Hayati olayların etkisi: Bilindiği gibi iki seçim dönemi arasında ülkemizde dört-beş yıllık süre oluyor. Bu nedenle bir önceki seçimde seçmen olmayan, fakat bu seçimde oy kullanacakların hangi partiye oy vereceklerinin iyi saptanması gerekir. Genç nüfus yapılı ülkemiz için bu sorun atlandığı zaman önemli bir hata kaynağı olabilir. Benzer şekilde ölümlülüğün de etkisi araştırılmalıdır.

ii) Beklenmeyen olaylar: Ekonominin gelişmişlik düzeyine göre, seçim eğik düzleminde görülen beklenmeyen olaylar seçmen davranışında olumlu ya da olumsuz etkide bulunabiliyor. Örneğin 1986 milletvekili ara seçiminde Bayar'ın ölümü ve bunun cenazesi üzerine yapılan spekülasyonlar ile bütün taban fiyat politikasındaki değişiklik bizim siyasal hayatımız açısından beklenmeyen olaydır. Anımsanırsa ANAP'ın bu seçimdeki oy oranı yüzde otuzikilere kadar düşmüştür. Öte yandan yine bu seçimde kamuoyu araştırma sonuçları olayın etkili olduğu Manisa ve Samsun'da tekli (bir milletvekili için) tahminlerde bile yanılmışlardır.

Beklenmeyen olayın, ne zaman ve nerede çıkacağı hiç belli olmaz. Bu nedenle araştırma kurumlarının sırf güvenilirlik açısından aynen astronomideki tahminler için yapılan sınırlamalar gibi bazı sınırlamalar getirmesinden yanayım. Ne var ki ülkemizde hiç bir

araştırma kurumu beklenmeyen olayın üstüne ne sezgisi ile gidebiliyor ne de bu konuda sınırlılıklar getiriyor.

iii) İlgisizler: Bizim siyasal hayatımızda "yüzer-gezer" oylar her düzeyde etkileyici olmuştur. Bunların ne kadar olduğunu tahmin etmek güç. Ancak bazı kabullenmeler yapabiliriz. İlk grubu gönüllü oy verme ile zorunlu oy verme durumunda seçime katılan ilgisizler oluşturmaktadır. Bunlar yasal zorunluluktan ötürü seçime katılmaktadır. Türkiye'deki uygulamalara göre bunların oranı genel seçmen kitlesinin %20-25'ni oluşturacak düzeydedir. İkinci grup ise oyunu geçersiz olarak kullanan ilgisiz seçmen kitlesidir. Bunların oranı geçersiz oy oranına denk olup, %5-6 civarında ağırlıkları vardır. Üçüncü grubu oluşturan ilgisizler, seçim eğik düzleminde değişik olgu, mit, lider, olay ve psikolojik liderden etkilenmekte veya bunları günü birliğine beğenmektedir. Bu çerçevede içinde ilgisizlerin oranı %30-32 civarında dolaşmaktadır.

Seçim araştırmalarında temel sorun ilgisizlerin ne zaman etkilendiği noktasında düğümlenmektedir. Seçmeni iki ana gruba ayırdığımızda, siyasal davranışı belirli olan kararlıları etkilemek son derece güç, bir noktada olanaksız. Öte yandan ilgisizlerin etkilene biçimleri ve zamanları değişik. İşte bu noktada ilgisizlerin nasıl davranabileceği konusunda araştırmacıya iyi tahmin edebilme ve sezgi gücü kalıyor. Bu nedenle tipik bölgedeki ilgisizlerin davranışlarının dağılımı ile ilgisizlerin etkilendiği görüş, slogan ve mitler üzerine olan soruların analizi iyi yapılmalıdır. Kanımca değerlendirme sırasında uygun dağıtım yani ilgisizlerin, kararlılar gibi dağılacağını kabul etmek iyi tahmin ve sezgicilik değildir. Ne var ki ülkemizde yapılan kabullenme budur. Başka bir anlatımla, ilgisizlerin kararlılar gibi oy kullanacağı varsayılarak genel oy oranları hesap edilmiştir. Buradaki yanlışlığın boyutu, varsayımla doğru orantılıdır. Değerlendirmede üzerinde durulması gereken son nokta ise küçük partilerin (barajı aşamayacak ve % 2-4 arası oy alabilecek partiler) oylarıdır. Bunların kitle içinde dağılımı ve toplam oranı, barajı aşan partilerin oy oranını dikkate almadıkları zaman etkilenmektedir. Bunları dağılım dışı bırakarak yapılacak analizler, bu partilerin oy oranı ölçüsünde hata içerecektir.

Genelleştirme : Tutum ve davranış konusunda hazırlanan sorular ve bunlara ilişkin yanıtlarda eleştiri konusu olan dört nokta var (Duverger 1973, s. 194-205).

- Danışmaya yönelik olabilir,
- Bilgilerin yanıt verene ilişkin olması,
- Geriye yönelik olabilir,
- Bunlara göre genelleştirme yapıldığında ortaya çıkan sorun.

Görüldüğü gibi burada araştırma modelinden çok, araştırma kurumuna bir eleştiri ya da sistematik hatanın yüksek olabileceği vurgulanmaktadır. Bunlara yanıtımız şöyle olabilir. Araştırma kurumu görüşmecileri iyi bir şekilde eğiterek ve bunların alan çalışmalarını düzenli şekilde kontrol ettiğinde, deneklerin danışmaya yönelik yanıt vermeleri önlenebilir. Tutum ve davranış konusundaki yanıtlar hiç şüphesiz deneye ilişkindir. Salt bu eleştiriye giderebilmek amacı için ilk çalışmanın verilerinin ağırlıklandırılmaması yada kendiliğinden ağırlıklı olarak kullanılması gerektiğini vurguladık.

Hiç şüphesiz herkesin yaşamında bir yaşanmışlık var. Bunun etkileri kaçınılmaz. Bir noktada bunları veri kabul etmek zorundayız. Dikkat edilirse, kişinin siyasal yaşamını hem kendi hem de anne-baba düzeyinde inceleyecek soruların, sorukağıdında yer almasını savunduk. Son olarak bu çalışmanın genelleştirme gibi bir savı olamaz. Yalnızca incelediğimiz, araştırdığımız örnek noktalardaki durumu yansıtmayı amaçlamaktadır. Başka bir anlatımla, sonuçlara dayanarak bir tahmin yapıyoruz.

Sonuç: Günümüzde sosyal istatistik ile uğraşanlar doğru ve geçerli analiz yapmak zorundadır. Tahmin yapılırken, yukarıda değindiğimiz gönüllü ve zorunlu oy verme örüntülerine göre toplanan verilerin aynı örüntülere göre değerlendirilmesi gerekir. Zamanın darlığı yüzünden görüşmeci ve yanıtlayıcı hatası ve yanlılığının gözardı edilmemesi gerekir. Bu tür hataların özellikle merkez dışı çalışma alanları denetiminin yetersiz olduğunda arttığı bir gerçek. Söz konusu denetimin elden bırakılması "gönül bağının" yüksek olduğu seçim çalışmalarında önemli bir hata kaynağı oluşturabilir.

Kararsız ve ilgisiz oyların dağıtımında ve oyların partilerarası geçişinde, görüşme sonuçları ile oy pusulalarının eşleşmesi tahminin başarısını artırır. Ayrıca değişik nedenlerle görüşülemeyen kişiler için yapılacak benzetişim modelleri sonucu bunların dağıtımı, tahminin güvenilirliğini etkilemektedir.

Model için karşılaşılan zorluk, göç ve kent içi hareketlilikten kaynaklanıyor. Bu demografik olguların nüfusun kararlı bir model oluşturuncaya kadar devam edeceği açık. Ancak gelişen teknoloji ile kayıtsisteminde yapılacak düzenlemeler ile sorun çözümlenebilir.

KAYNAKÇA:

- BAYKAL, D.(1970) Siyasal Katılım: Bir Davranış İncelemesi,**
A.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi yay. Ankara.
- BRYCE, J. (1981) "The Nature of Puplic Opinion" Reader in Puplic Opinion and Mass Communication** içinde, Ed. Janowitn, M. ve Hirsch, P. Free Press, New York.
- DAHL, R.A. (1963) Modern Political Analysis** New Jersey, Printice-Hall.
- DUVERGER, M. (1973) Sosyal Bilime Giriş -Bilgi Yayınevi, Ankara.**
- LEMERT, J. (1981) Does Mass Communication Change Puplic Opinion After All? A New Approach to Effect Analysis,** Nelson-Hall, Chicago.
- POWELL, G.B.Jr. (1984) "Voting Turnout in Thirty Democracies: Partisan, Legal, and Socio-Economic Influences" Controversies in Voting Behavior** içinde, Ed. Nieni, R.G. ve Weisberg, H.F. Washinton.
- ROLL, W.C. ve CANTRIL, H.A. (1972) Poll: Their Use and Misuse in Politics,** Basic Books, New York.